

Svakhetene: De siste 20 årene har vært preget av stadig friere flyt av varer, kapital, tjenester og arbeidskraft. Men med finanskrisen og den pågående gjeldskrisen i vestlige økonomier ble svakhetene i politikken tydelige for de fleste.

FOTO: ANDREA COMAS REUTERS/SCANPIX

Fri flyt mot 2030?

Christian Anton Smedshaug

Gjeste kommentaren

Christian Anton Smedshaug er daglig leder i Landbrukets utredningskontor

De siste drøyt tjue årene har bydd på enorme endringer sammenlignet med de to tiårene før. Fra et stabilt etterkrigssystem med kald krig og global vestlig dominans, så kom murens fall i november 1989 og den påfølgende gjenforeningen av Tyskland i oktober året etter. Dernest fulgte opprettelsen av euroen i 1999/2002 og østutvidelsen i 2004 og 2008 (Bulgaria og Romania).

Parallelt overtok den nyliberale samfunnsforståelse momentet i den politiske debatten. Politisk styring ble i større og større grad erstattet av markedet og hevdvunnene politiske prinsipper ble endret slik at de forskjellene i samfunnet økte, industrien flyttet til Østen og liberale kreditter førte til stor privat og delvis stat-

lig for gjelding. «De fire friheter»: Fri flyt av varer, kapital, tjenester og arbeidskraft ble dominerende, først og fremst i EU. I større eller mindre grad slo dette gjennom også globalt, ikke minst gjennom GATT-avtalen i 1995, opprettelsen av WTO og så lanseringen av Doha-runden i 2001.

Disse utviklingstrekkene var det få som forutså på slutten av 1980-tallet. Enda færre forutså konsekvensene av disse politiske endringene skulle bli statlig budsjettunderskudd, boligprisboble, økte forskjeller og avindustrialisering. Men med finanskrisen og den pågående gjeldskrisen i vestlige økonomier ble svakhetene i politikken tydelige for de fleste. Vesten sto ribbet tilbake, mens Kina hadde bygd seg opp til å bli verdens nest største økonomi.

Nå står vi ved en korsvei. Euroen vil før eller siden vil bryte sammen, WTOs Dohaprosess har stoppet, og de positive effektene av «De fire friheter» er mer enn tvilsomme. Seiersoppskriften fra 1990, ble tapersepten i 2010.

I dette bildet er igjen forutsigelser svært vanskelige, både økonomisk og politisk. Det vil skje store endringer fram til 2030 akkurat som det har skjedd i de tjue foregående år. Spørsmålet er i hvilken grad de nyliberale ideer vil falle og hva de vil erstattes med.

Bygde-Norge 2030

* Norges befolkning er i sterk vekst. Vi vil være en million flere innbyggere i 2030.

* Befolkningsøkningen legger også føringer for landbrukspolitikken. Matproduksjonen skal blant annet økes i takt med befolkningsøkningen.

* Hvordan ser egentlig den norske landsbygda ut i 2030?

* Vi har bedt både forskere, politikere og samfunnsdebattanter om å lage framtidsscenarioer for Bygde-Norge anno 2030.

* Hver mandag kommer det en ny kronikk i stafetten.

SVEKKES

«Landbruket svekkes, heller enn styrkes, av dagens frie flyt.»

Fri flyt av personer er viktig faktor i dette bildet. Gjennom vår deltagelse i EØS og Schengen har vi i praksis fri innvandring fra EØS-området. Med det økonomiske sammenbruddet i deler av EU, i tillegg til dårlig fungerende arbeidsmarked for unge voksne har EØS-innvandringen økt radikalt. I tillegg kommer flyktninger, asylsøkere og familiegjenforening. Samt en betydelig andel studenter. Norge er at av få land i verden som tilbyr gratis utdanning uansett opphavland.

Totalt sett betyr dette at innbyggertallet i Norge har økt med rundt 50.000 årlig de siste år, eller om lag eller like høy innvandring som et årskull født i Norge. Det er om lag 1 prosent av innbyggertallet i året og er kanskje det høyeste i den vestlige verden i dag. Ikke ulikt Irland som hadde en innvandring på tilsvarende nivå i 2000–2005 før boligboblen sprakk der.

Dagens innvandring er en av tre store drivere i norsk makroøkonomi sammen med fri flyt av oljeinvesteringer og kreditt. Samlet gir disse store utfordringer i økonomi og samfunnsnivå. Boligpriser øker, det blir stort press på utbygging, veier, kollektivtransport og offentlige velferdstjenester. Det gir gode tider for eiendomsbransjen, handel og tjenesteyting, ikke ulikt det Spania og Irland opplevde før boblen sprakk.

I krysspisset mellom eiendom, entreprenørdrift og olje, presses tradisjonell industri og landbruk ut. Foreløpig faller vår landbruksproduksjon av alt vi produserer med utgangspunkt i norske arealressurser. Landbruket svekkes, heller enn styrkes av dagens frie flyt. Og Høyre-leder Erna Solberg foreslår om-disponering av landbruksjord for å få ytterligere fart i boligbyggingen. Paradoksalt nok i en tid der forsyningssvakhetene i den globale handel med matvarer som årets tørke i Midtvesten er et godt eksempel på, samt klimaendringene, som skulle gitt en fornyet satsing.

Mangel på styring fører til økt sårbarhet for samfunnet ved at vårt produksjonsliv blir stadig mer ensidig, selvforsyningen av mat avtar og det bygges opp et ekstremt press på byens infrastruktur og arealer, parallelt med allmenn for gjelding.

Virkeligheten vil vende tilbake også for Norge – og kreve en bredere industriell satsing, opptrapping i jordbruket og fordre at vi tar hele Norge i bruk. For å få ressurser til dette må vi være villig til makroøkonomisk prioritering og se nærmere på hvordan dagens frie flyt skal håndteres. Dagens situasjon i Norge vil ikke vare til 2030. Vi bør bruke erfaringene fra 1990 og framover til å besikke vårt bo før ubalansene blir for store. Vil politikerne ta grep for problemene blir overveldende?